

Nr 170

Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för taxesättningen i lantmåteriverksamheten, m. m.; given Stockholms slott den 29 oktober 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernädigste Konungs och Herres frånvaro:

CARL GUSTAF

SVANTE LUNDKVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till nya grunder för taxesättningen i lantmåteriverksamheten. Enligt förslaget skall taxan liksom hittills baseras på att kostnaderna för förrättnings- och uppdragsverksamheten i dess helhet skall täckas av avgifter. Avgifterna för de enskilda förrättningarna skall anpassas till den nytta förrättningen medför för fastigheten. Detta skall ske genom att i större utsträckning än f. n. enhetliga avgifter - sakersättningar - tas ut. Nuvarande statsbidragsgivning bibehålls t. v. men anpassas till den nya fastighetsbildningslagstiftningen.

Utdrag ur protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet på Stockholms slott den 29 oktober 1971.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för civildepartementet, statsrådet Lundkvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *grunderna för taxesättningen i lantmäteriverksamheten m. m.* och anför.

Inledning

Sedan riksdagen i samband med behandlingen av riktlinjer för omorganisation av lantmäteriverksamheten (prop. 1970:188, SU 1970:208, rskr 1970:423) begärt en översyn av taxesystemet, har lantmäteristyrelsen på uppdrag av Kungl. Maj:t verkställt utredning i frågan. Styrelsen har till Kungl. Maj:t överlämnat, den 8 februari 1971 en PM angående översyn av nu gällande regler för beräkning och fördelning av kostnaderna för lantmäteriorganisationen m. m. och den 11 mars 1971 en PM med förslag till ny författningstext i lantmäteritaxan.

Som ett led i den översyn av olika författningar som pågår inför omorganisationen och ikraftträdandet av ny fastighetsbildningslag (1970:988) (FBL) har lantmäteristyrelsen vidare till Kungl. Maj:t överlämnat två den 15 april 1971 dagtecknade promemorior rörande reglerna för statsbidrag, PM med förslag till ny kungörelse om statsbidrag till kostnaderna för vissa fastighetsbildningsförrättningar m. m. samt PM med förslag till vissa ändringar beträffande dispositionen av anslaget Lantmäteriet: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet. Förslagen i dessa promemorior anknyter i vissa delar till det föreslagna taxesystemet.

Efter remiss har yttranden över lantmäteristyrelsens utredningar och förslag avgetts av statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens planverk, Landsorganisationen (LO), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska kommunförbundet, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges lantmätareförening (SLF) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Lantbruksstyrelsen har bifogat yttranden från vissa lantbruksnämnder.

Yttranden har vidare avgetts beträffande taxefrågorna av Lantbrukarnas länsförbund i Dalarna och beträffande statsbidragsfrågorna av länsstyrelserna i Kristianstads och Kopparbergs län.

Nuvarande förhållanden

Inledning

Lantmäteriverksamheten kan med hänsyn till det sätt på vilket finansieringen av verksamheten f. n. sker delas in i tre grenar, myndighetsuppgifter, förrättningsverksamhet och uppdragsverksamhet.

Myndighetsuppgifterna finansieras helt genom anslag. Uppgifterna omfattar dels sådan verksamhet som rör utvecklingen, ledningen och samordningen av lantmäteriverksamheten i stort, dels vissa direkta serviceuppgifter åt statliga och kommunala organ — främst domstolar, länsstyrelserna och byggnadsnämnderna.

Förrättningsverksamheten finansieras till övervägande del genom taxeavgifter. I viss utsträckning utgår emellertid bidrag från det allmänna även till denna verksamhet. Dels skall genom bestämmelser i de taxor som tillämpas i verksamheten taxeavgiften i vissa fall sättas lägre än vad självkostnaderna för vidtagna åtgärder uppgår till, dels kan i vissa fall statsbidrag utgå till kostnaderna för lantmäteriförrättningar. Reglerna härom skall närmare utvecklas i det följande.

Uppdragsverksamheten finansieras — om i sammanhanget bortses från vissa åtgärder som f. n. formellt måste betraktas som uppdrag, men som enligt FBL blir förrättningsverksamhet — praktiskt taget helt genom taxeavgifter.

Taxebestämmelserna

All förrättnings- och uppdragsverksamhet som utförs av lantmäteriorganen är i princip avgiftsbelagd. De taxor som tillämpas är för den statliga organisationen lantmäteritaxan (1960:332, omtryckt 1966:507, ändrad senast 1971:735), för kommunal organisation, om kommunen tillhandahåller hantlangning och markeringsmateriel, stadsmätningstaxa I (1960:333, omtryckt 1966:508, ändrad senast 1971:736) samt för annan kommunal organisation stadsmätningstaxa II (1960:334, omtryckt 1966:509, ändrad senast 1971:737). Vidare finns för förrättningar enligt lagen (1939:608) om enskilda vägar (EVL) en särskild vägförrättningsmannataxa (1960:335, omtryckt 1966:510, ändrad senast 1968:376) som skall tillämpas av andra förrättningsmän än dem som tillhör den statliga lantmäteriorganisationen. Tillhör förrättningsman den statliga organisationen utgår ersättning enligt lantmäteritaxan även för förrättningar enligt EVL.

Taxorna är enhetligt uppbyggda och utformade enligt principen att varje åtgärdsobjekt individuellt skall bära sina kostnader. Från denna princip förekommer endast mindre undantag. Kostnader som inte utan svårighet kan hänföras till visst ärende fördelas av praktiska skäl efter vissa schablonregler. Sådana kostnader är bl. a. kostnaderna för administration, lokaler, utrustning och räntor samt för rådgivning och liknande som avgiftsfritt lämnas enskilda. Ett ur principiell synpunkt mer betydelsefullt undantag förekommer emellertid därigenom att även rese-

och traktamentskostnader fördelas enligt schablonregler. Taxorna differentieras således ej med hänsyn till objektens belägenhet i förhållande till lantmäteriorganens stationeringsorter.

Taxornas tre ersättningsformer — sakersättning, tidersättning och ersättning efter överenskommelse — är samtliga utformade enligt nu angivna principer. Principiellt sett skulle därför taxeavgiften bli densamma oavsett vilken ersättningsform som kom till användning för ett visst objekt. Sakersättning, dvs. ersättning med visst fast belopp för viss typ av åtgärd, tillämpas vid förrättningar och uppdrag av enhetlig natur, för vilka sålunda kostnaderna är relativt konstanta. I taxan finns dessutom korrektiv för fall som avviker från de i sakersättningstarifferna angivna normalfallen. Ersättning efter överenskommelse skall grundas på en beräkning av tidsåtgången och kostnaderna, om tidtaxa skulle tillämpas.

Som inledningsvis omnämnts sätts i vissa fall taxeavgiften lägre än vad självkostnaden för åtgärden i fråga uppgår till. I taxorna förekommer två typer av nedsättningar av ersättningsbeloppen, benämnda automatisk nedsättning och särskild nedsättning.

Automatisk nedsättning skall ske endast utanför detaljplanelagda områden. Nedsättningen är vidare begränsad till att avse endast vissa särskilda typer av förrättningar eller förrättningar för jordbruks- och skogsbruksändamål. Nedsättningen uppgår till 50 % för äganderättsutredningar, 20 % för legaliseringsförrättningar, 20–30 % för sammanföringsförrättningar, 15 % för sammanläggningsutredningar och i medeltal 20 % för förrättningar för jordbruks- och skogsbruksändamål. I teknisk mening är det något oegentligt att tala om automatisk nedsättning i stadsmätningstaxorna, emedan denna nedsättning är avräknad redan i de i taxorna angivna ersättningsbeloppen. Effekten är emellertid densamma. Det inkomstbortfall som den automatiska nedsättningen föranleder ersätts alltid genom bidrag från det allmänna. Nedsättningen skall ske utan särskild framställning.

Särskild nedsättning kan ske t. ex. när förrättning återkallas, inställs eller vägras eller uppdrag inte fullföljs, när befintligt kartmaterial kan användas vid förrättning eller uppdrag eller när ersättningen står i uppenbart missförhållande till fastighetens värde eller tidsåtgången för förrättningen eller uppdraget. Särskild nedsättning kan också ske om förrättningen eller uppdraget är av större allmän betydelse eller i andra fall när särskilda skäl för nedsättning föreligger. Villkoren för särskild nedsättning är desamma i lantmäteritaxan och stadsmätningstaxorna. Som framgår av de återgivna bestämmelserna skall i flertalet fall den särskilda nedsättningen inte betraktas som en subvention av åtgärden utan i stället som en korrektion av taxeavgiften. Endast i fall då den särskilda nedsättningen utgör subvention ersätts den genom bidrag från det allmänna. Fråga om särskild nedsättning skall i vissa fall tas upp av förrättningsmannen utan särskild framställning. I andra fall fordras sådan framställning.

Genom övergångsbestämmelser i äldre taxor kan ytterligare fall förekomma då taxeavgiften skall sättas lägre än självkostnaderna. Av

praktisk betydelse härvidlag torde emellertid numera vara endast att vissa, före år 1960 påbörjade laga skiften inom Kopparbergs län skall ske på statsverkets bekostnad.

Som exempel på ersättningens storlek vid lantmäteriförrättningar kan följande nämnas.

Tidersättningen uppgår i lantmäteritaxan till, för distriktslantmätare 110, för lantmätare 90, för ingenjörer 71, för kontorsskrivare 56 och för kontorsbiträden 31 kr. per timme. Motsvarande belopp - före nedsättning - finns i stadsmätningstaxorna. I stadsmätningstaxa I tillkommer ersättning för hantlangnings/mätningsspersonal med 50 kr. per timme.

Taxeavgiften för en avstyckningsförrättning utgörs i lantmäteritaxan av dels en grundavgift på 625 kr., dels olika tilläggsavgifter som utgår per ägolott. Är ägolott obebyggd och belägen inom fastställd detaljplan, är tilläggsavgiften 285 kr. Tilläggsavgiften höjs med 115 kr. om ägolotten är bebyggd, med 115 kr. om ägolotten är belägen utom plan och med 135 kr. om ägolottens areal överstiger 2 500 m². Överstiger medelarealen av avstyckade ägolotter 5 000 m² utgår i stället tidersättning, om ersättningen enligt denna beräkningsgrund uppgår till högre belopp än sakersättningsbeloppet. Tid för samråd med andra myndigheter, planutredning och arkivutredning som sammanlagt överstiger två timmar per förrättning och tid för fältarbete överstigande fyra timmar per ägolott skall alltid ersättas efter tidersättning, som läggs till sakersättningsbeloppet. Genom reglerna om automatisk nedsättning reduceras ersättningsbeloppen, om förrättningen avser jordbruks- eller skogsbruksändamål.

Vid sakersättning enligt stadsmätningstaxa I uppgår grundavgiften för en avstyckningsförrättning till 825 kr. Lägsta tilläggsavgiften är 365 kr. De ytterligare tilläggen - för bebyggelse, belägenhet utom plan samt areal - uppgår vardera till omkring 175 kr. Att avgifterna enligt denna taxa blir högre beror på hantlangnings- och markeringskostnader.

Vägförrättningsmannataxan hänvisar beträffande ersättningsbeloppens storlek till lantmäteritaxan. Den förrättningskostnad som debiteras sakägare är därför densamma oavsett om förrättningen handläggs av personal tillhörande det statliga lantmäteriet eller av annan förrättningsman.

En särskild kungörelse (1948:145) angående resekostnader och traktamentsersättning till vissa förrättningsmän enligt EVL lämnar möjlighet för de förrättningsmän som skall tillämpa vägförrättningsmannataxan att av allmänna medel erhålla rese- och traktamentsersättning. Ersättningen utbetalas av länsstyrelserna från anslaget Lantmäteriet. Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet.

Statsbidragsbestämmelserna

Sakägare kan efter särskild ansökan i vissa fall erhålla statsbidrag till den förrättningskostnad som debiteras honom. Bestämmelser härom

finns i kungörelsen (1950:381, ändrad senast 1968:708) angående statsbidrag till kostnaderna för vissa lantmäteriförrättningar m. m. och i kungörelsen (1954:291) om statsbidrag i vissa fall till förrättningar enligt lagen (1917:269) om fastighetsbildning i stad (FBL). Den förstnämnda kungörelsen avser bl. a. förrättningar enligt lagen (1926:326) om delning av jord å landet (jorddelningslagen) (JDL), förrättningar enligt 2 kap. EVL, förrättningar enligt lagen (1962:270) om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall (ÄUL) samt utredningar för sammanläggning enligt lagen (1926:336) om sammanläggning av fastigheter å landet (SML). Den sistnämnda kungörelsen avser endast förrättningar enligt FBL. Bidragsmöjligheterna enligt denna kungörelse är vidare begränsade till att avse vissa mindre vanligt förekommande förrättningstyper.

Som villkor för att bidrag skall kunna erhållas gäller enligt båda författningarna att fråga är om avslutad förrättning, att sökanden är enskild person, att sökanden själv brukar eller bebor eller har för avsikt att bruka eller bebo den fastighet eller ägolott för vilken han har att delta i kostnaderna för förrättningen, att den sökanden åvilande kostnaden måste anses betungande för honom i förhållande till hans ekonomiska ställning samt att, om sökanden påkallat förrättningen, detta icke skett i uppenbart spekulationssyfte eller utan att anledning därtill förelegat. Vidare gäller i fråga om vissa förrättningstyper vissa särskilda villkor, nämligen då fråga är om skifte att förrättningen avsett åstadkommande av bättre indelning av jorden för rationellt jordbruk, bildande av bärkraftiga brukningsdelar eller stödjordbruk eller beredande av ökade odlingsmöjligheter, då fråga är om avstyckning eller sammanläggning att förrättningen avsett åstadkommande av bärkraftigt jordbruk, stödjordbruk eller bostadsegnahem, förstärkning av ofullständigt jordbruk eller åstadkommande av bättre arrondering samt då fråga är om förrättning enligt EVL att fastigheten av sökanden nyttjas såsom småbruk eller bostadsegnahem.

Bidrag utgår med högst 75 % av kostnaderna utom i fråga om förrättning enligt EVL då bidrag kan utgå för hela kostnaden. Ansökan om bidrag prövas av lantmäteristyrelsen. Bidragen utgår ur anslaget Lantmäteriet: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet.

Bidrag till kostnader för förrättningar enligt ensittarlagen (1925:334) kan utgå enligt kungörelsen (1925:379, ändrad senast 1964:600) om bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader, förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område m. m. Prövningen av sådant bidrag ankommer på länsstyrelsen. Även detta bidrag utgår från anslaget Lantmäteriet: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet.

Statsbidrag till kostnader för lantmäteriförrättningar kan även utgå ur vissa andra anslag. Till skillnad från de tidigare behandlade bidragen har dessa bidrag karaktären av företagsbidrag. Bidrag till kostnader för lantmäteriförrättningar kan således utgå ur anslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m. De beviljas av lantbruksnämnderna enligt kungörelsen (1967:453, ändrad senast 1971:382) om statligt stöd till

jordbrukets rationalisering m. m. (rationaliseringskungörelsen). Vidare kan i vissa fall bidrag till kostnader för förrättningar enligt EVL beviljas av länsstyrelserna ur anslaget Bidrag till byggande av enskilda vägar enligt kungörelsen (1952:793, ändrad senast 1967:688) angående statsbidrag till enskild väghållning. Bidrag till kostnader för förrättningar enligt EVL kan dessutom beviljas av skogsvårdsstyrelserna enligt kungörelsen (1943:530, omtryckt 1957:142, ändrad senast 1967:376) om statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader m. m. Sistnämnda bidrag utgår ur anslaget Vägbyggnader på skogar i enskild ägo.

Lantmäteriets anslag

För myndighetsuppgifter inom den statliga organisationen har för innevarande budgetår under anslaget Lantmäteriet: Myndighetsuppgifter anvisats 16 milj. kr. Härav belöper omkring 5 milj. kr. på verksamhet inom lantmäteristyrelsen och omkring 10 milj. kr. på uppgifter ävilande förrättningsorganisationen (serviceenheterna i länen samt distrikts- och specialenheterna). 1 milj. kr. utgörs av särskilda kostnader som sammanhänger med att lantmåteriverksamheten skall omorganiseras.

Kostnaderna för förrättnings- och uppdragsverksamheten har beräknats till 83,3 milj. kr. Kostnaderna beräknas täckta till 75,7 milj. kr. genom taxeintäkter. Aterstående del av kostnaderna, 7,6 milj. kr., täcks genom driftbidrag under anslaget Lantmäteriet: Bidrag till förrättnings- och uppdragsverksamhet. Av bidraget belöper 4,3 milj. kr. på lantmåteritaxans nedsättningsregler, 2 milj. kr. på den särskilda skiftesverksamheten i Kopparbergs län, 1 milj. kr. på övergångsbestämmelser i lantmåteritaxan samt 0,3 milj. kr. på statsbidrag som utbetalas av lantmåteristyrelsen. Under samma anslag har beräknats 0,4 milj. kr. för statsbidrag som utbetalas av länsstyrelserna.

Lantmåteristyrelsens utredningar och förslag

Taxefrågorna

Lantmåteristyrelsen redovisar inledningsvis i sin utredning vad statsutskottet anfört i taxefrågor i samband med behandlingen av riktlinjer för lantmåteriverksamhetens omorganisation (SU 1970:208, s. 7) och tolkar utskottets uttalande så att bärkrafts- och belägenhetsargument mer än vad som är fallet i de nuvarande taxorna bör beaktas vid fördelningen av de totala kostnaderna för förrättningsverksamheten, samtidigt som det statliga bidraget till verksamheten totalt sett hålls oförändrat. Detta innebär, säger styrelsen, att en taxedifferentiering måste bygga på att en viss del av kostnaderna för en grupp av förrättningar måste påföras en annan förrättningsgrupp.

Bland de argument som kan förknippas med en fastighets bärkraft ur taxesynpunkt nämner styrelsen i första hand markvärdet. Förrättningsobjekt med höga markvärden kan taxemässigt belastas högre än objekt

med låga markvärden. I nära samband därmed står markanvändningsaspekten. Mark som används för exempelvis bebyggelse eller industridrift kan belastas med högre kostnader än markområden som utnyttjas mer extensivt, såsom för jordbruk, skogsbruk, naturvård och liknande. Bärkraftsargumentet är emellertid förknippat också med förrättningens typ och ändamål. Mindre markområden som berörs av förrättningar av städningskaraktär, såsom för reglering av gatumark eller mindre kompletteringsförvärv till en befintlig fastighet, kan inte betraktas som bärkraftiga objekt.

Styrelsen sammanför till en grupp sådana förrättningar som bedöms kunna bära en högre andel av de totala kostnaderna för förrättningsverksamheten än de nu belastas med. De kriterier som styrelsen därvid använder är att förrättningen berör en ej alltför liten areal inom områden med höga markvärden eller att förrättningen syftar till ändring av markanvändningen från kapitlextensivt till kapitalintensivt utnyttjande eller från extensiv produktion till utnyttjande för mindre nödvändighetsbetonade ändamål. Genom kriterierna täcks in förrättningar inom tätortsområden och områden inom detaljplaner, förrättningar inom sådana områden utanför tätorter och detaljplaner som är avsedda för exploatering för bostads- och fritidsbebyggelse av tätbebyggelsekaraktär samt förrättningar för bildande av fritidsfastigheter inom glesbygd. I samtliga fall utesluts förrättningar av städningskaraktär.

För de förrättningsobjekt som kan anses ha låg bärkraft diskuterar styrelsen främst en ökning av de redan förekommande nedsättningarna. Styrelsens förslag innebär att nedsättningen hålls oförändrad vid 50 % för förrättningar enligt ÄUL, att nedsättningen ökas från nu 15-30 % till 40 % för förrättningar för jordbruks- och skogsbruksändamål samt likaledes höjs från nu 0-20 % till generellt 20 % för fastighetsreglerings- och bestämningsåtgärder utanför tätorter och planområden. Nedsättningen föreslås vidare utvidgad till att gälla med 20 % vid bildande av bostadsfastigheter i glesbygd. I ett annat avseende har styrelsen övervägt en vidgning av den nedsättningsberättigade sektorn, nämligen för förrättningar enligt EVL. I detta fall kompliceras emellertid frågan av att sådana förrättningar handläggs också av enskilda förrättningsmän. Av detta skäl lämnar styrelsen inte något förslag till nedsättning för denna förrättningstyp.

Vid förrättningar som skall betalas av statlig, kommunal eller ecklesiastisk myndighet saknas enligt styrelsens mening anledning till nedsättning av ersättningsbeloppen.

Uppdragsverksamheten har ansetts inte böra beröras av en ändrad kostnadsfördelning i lantmäteriverksamheten. Denna verksamhet utförs ofta i konkurrens med bl. a. enskilda företag. En kostnadsfördelning som grundas på andra faktorer än självkostnaden i varje särskilt fall skulle därför få till följd att priserna dumpas eller att konkurrensen på annat sätt omöjliggörs. Beträffande uppdragsverksamheten föreslår styrelsen endast en mindre modifiering av de nuvarande taxebestämmelserna, nämligen så att en viss friare tillämpning av ersättning efter överenskom-

melse får ske i fall då särskild hänsyn kan behöva tas till sådana direkt objektbundna kostnader som är förenade med resor o. d.

Den högre ersättning som måste tas ut för förrättningar med högre bärkraft för finansiering av ökade subventioner av andra förrättningar föreslår styrelsen av praktiska skäl utformad som en särskild tilläggsavgift, förslagsvis benämnd förrättningsavgift. Sådan förrättningsavgift skulle med de regionala begränsningar som tidigare berörts utgå för varje ägolott, avsedd att bilda särskild enhet för bebyggelse för bostads- eller fritidsändamål eller för industriell eller därmed jämförlig verksamhet. Förrättningsavgiftens storlek föreslås fixerad till 100 kr. per ägolott. Genom styrelsens förslag åstadkommes en kostnadsöverföring mellan olika förrättningar om totalt omkring 5 milj. kr., räknat i 1972 års kostnadsnivå.

Nuvarande lantmäteri- och stadsmätningstaxor föreslås sammanförda i en författning, reglerande avgiften för all av såväl statliga som kommunala fastighetsbildningsmyndigheter utförd förrättningsverksamhet samt av den statliga organisationen utförd uppdragsverksamhet. Av kommunala organisationer utförd uppdragsverksamhet lämnas däremot utanför taxeförslaget. Taxan föreslås uppbyggd analogt med nuvarande lantmäteritaxa.

Kommunerna skall liksom hittills få uppbära taxeersättningen för kommunal organisations verksamhet. Dock skall de särskilda förrättningsavgifterna inlevereras till statsverket i den mån inte dessa avgifter tagits i anspråk för subventioner. Skulle inom en kommun undantagsvis förekomma att subventionsbeloppet för viss tid kom att överstiga beloppet för förrättningsavgifterna, skall i stället ske en motsvarande utbetalning från statsverket till vederbörande kommun.

Statsbidragsfrågorna

Lantmäteristyrelsen anser att det även i framtiden kommer att finnas behov av individuella behovsprövade bidrag till kostnaderna för lantmateriförrättningar. Det kan i och för sig ifrågasättas, säger styrelsen, om inte de behovsprövade bidragen till sådana kostnader skulle kunna sammanföras med andra behovsprövade socialt betonade bidrag och en specialförfattning således undvaras. Det nära sambandet med förrättningsverksamheten och med uppbörden av förrättningskostnaderna motiverar dock en specialförfattning. Det totalt sett relativt ringa antalet bidragsfall, omkring 500-600 per år, kan också medföra risk för bristande enhetlighet i tillämpningen, om bidragsprövningen skulle överlätas till lokala myndigheter. Av bl. a. dessa skäl anser lantmäteristyrelsen att en specialförfattning bör finnas för denna form av bidragsgivning och att prövningen liksom hittills bör ske centralt hos lantmäteristyrelsen.

Avgränsningen av fall då bidrag skall kunna komma i fråga och bedömningen av bidragens storlek, dvs. reglernas sakliga innehåll, föreslås i stort sett förbli oförändrade. Ändringar föreslås emellertid i vissa

avseenden som skall beröras i det följande.

Bidrag skall kunna utgå för samtliga förrättningstyper enligt FBL. Detta innebär att bidragsmöjligheterna utvidgas beträffande vissa mindre vanliga fastighetsbildningsförrättningar. Bidragsmöjligheterna utvidgas vidare till att omfatta förrättningar enligt lagen (1966:700) om vissa gemensamhetsanläggningar (LGA). Bidragens tillämpningsområden begränsas till att avse i princip endast mark utanför tätorter och planområden. Jordpolitiska och liknande villkor har ansetts böra utgå ur bestämmelserna. Den övre gräns varmed bidrag normalt kan utgå sätts till 75 % av förrättningskostnaden, även för förrättningar enligt EVL.

Remissyttrandena

Taxefrågorna

Remissyttrandena över lantmäteristyrelsens förslag till taxesättning är splittrade. Remissinstanserna har i flera fall mer allmänna utgångspunkter än styrelsen och för i sina yttranden fram synpunkter på och motiv för ändrad statlig bidragsgivning. Flera remissinstanser är också kritiska mot den rent tekniska utformningen av taxan.

Bostadsstyrelsen, lantbruksnämnderna i Stockholms, Jönköpings och Västerbottens län, skogsstyrelsen, LO och TCO ansluter sig till styrelsens förslag eller lämnar dessa i huvudsak utan erinran.

RRV framhåller att en ökad subventionering av vissa förrättningar på bekostnad av andra kan ses som ett politiskt ställningstagande, vilket faller utanför verkets kompetensområde. Verket kan emellertid inte finna det styrkt att en ökad subventionering skulle vara motiverad. Om en ökad subventionering ändå av politiska instanser bedöms som önskvärd, bör den ske via statsbudgeten och inte genom föreslagna förrättningsavgifter, vilka kan uppfattas som en kategoribeskattning som inte är sakligt grundad.

Eftersom efterfrågan på förrättningar i huvudsak styrs, inte av fria överväganden utan av lagstiftning fyller prissättningen enligt *statskontoret* inte den styrande funktion som man i allmänhet avser med prissättning på allmänna tjänster. Att statsmakterna valt att taxebelägga förrättningarna kan betraktas som en finansieringsåtgärd närmast jämförbar med en beskattning. Utredningens uppgift har varit att utifrån ett politiskt beslut göra en kostnadsomfördelning, där förrättningar utförda på mer bärkraftiga objekt subventionerar övriga objekt. Statskontoret finner sig emellertid ej på det framlagda materialet kunna bedöma om de föreslagna omfördelningarna är rimliga eller rättvisa.

Statskontoret tar därefter upp vissa frågor som har samband med utvecklingen av ett datasystem, vilket avses kunna användas för bl. a. fakturering av lantmäteriets tjänster. Med utgångspunkt i vad som framkommit i detta arbete ifrågasätter statskontoret om nuvarande taxsystem är lämpligt och om värdet av den ökade rättvisa som det framlagda förslaget kan leda till uppväger de administrativa merkostnader

som är förknippade därmed.

Lantbruksstyrelsen finner motiven i förslaget ej helt övertygande och ej heller invändningsfria från samhällsekonomisk synpunkt. Styrelsen erinrar om att statsbidrag till kostnaderna för lantmäteriförrättningar kan utgå enligt rationaliseringskungörelsen och upplyser att bidrag för sådant ändamål lämnades under 1970 med ca 2,6 milj. kr. Förrättningskostnaderna kan mot denna bakgrund knappast anses vara betungande för ur allmän synpunkt angelägen strukturrationalisering för jord- och skogsbruksändamål. Däremot kvarstår, säger styrelsen, givetvis det förhållandet att förrättningskostnaderna är höga i förhållande till den ekonomiska nyttan av förrättningar av städningskaraktär berörande jord- och skogsbruksfastigheter.

Statens planverk finner med hänsyn till boendekostnaderna det mindre välbetänkt att låta bostadssektorn subventionera andra sektorer. Verket anser att en begränsning av området för nedsättning och spridning av förrättningsavgifter till även andra än föreslagna förrättningar torde kunna ske.

Svenska kommunförbundet vitsordar värdet av att nu gällande taxor ersätts av en ny enhetlig taxa. Denna bör göras så enkel som möjligt ur tillämpningssynpunkt så att sakägare kan få en enkel och klar information om vad ifrågasatt förrättning kostar. Förbundet anser vidare att nedsättningar kan erfordras för genomförande av för sakägare mindre betydelsefulla fastighetsbildningsåtgärder, men framhåller svårigheterna att för landet i dess helhet utvälja förrättningsgrupper som generellt kan anses vara i behov av nedsättningar. Fastighetsbildning för jordbruksändamål i Skåne kan exempelvis inte jämföras med motsvarande förrättning i Dalarna. Förbundet ifrågasätter om den föreslagna förrättningsavgiften kommer att drabba de bärkraftigaste objekten. Den föreslagna konstruktionen avstyrks.

SLF tillstyrker i stort förslagen till nedsättningar men anser att nedsättningen bör höjas för äganderättsutredningar från 50 till 60 % och för större ägouthyten av typ koncentrerade insatser från 40 till 80 %. Föreningen anför skäl mot att taxeavgiften vid enlottsförrättningar höjs och förordar i stället att "mängdrabatten" vid flerlottsförrättningar minskas. En övergång från tidersättning till sakersättning förordas där så är möjligt. Vidare föreslår föreningen att vid tillämpning av tidersättning de direkta kostnaderna för tjänstemän särredovisas i de räkningar som utställs. *IRF* och *SACO* instämmer i de synpunkter *SLF* framfört.

Lantbrukarnas länsförbund i Dalarna anser det ofrånkomligt att kostnadsnivån i taxan måste sänkas. Förbundet förordar vidare med hänsyn till sakägarnas önskemål om att i förväg få upplysning om förrättningskostnaden en övergång till sakersättning.

Statsbidragsfrågorna

Lantmäteristyrelsens förslag beträffande anpassning av bestämmelserna för statsbidrag tillstyrks i sina huvuddrag praktiskt taget utan undantag av remissinstanserna. *Planverket, länsstyrelsen i Kristianstads län, SACO* och *SLF* anser emellertid att bidragsbestämmelserna bör vara generella, dvs. gälla såväl landsbygd som tätorter. Ett par remissinstanser pekar på att bestämmelsen om att kostnaden skall vara betungande för sökande om bidrag skall kunna utgå, ej får leda till sådan restriktivitet vid utformningen av inkomstgränser m. m. att en generösare bidragsgivning än f. n. hindras.

Departementschefen

Taxefrågorna

Lantmäteriets kostnader för förrättnings- och uppdragsverksamheten täcks, i den mån inte särskilda subventioner utgår, genom avgifter. Dessa är enligt gällande taxor utformade så att kostnaden för varje förrättning eller uppdrag i huvudsak täcks av den avgift sakägaren har att betala för förrättningen eller uppdraget. Detta gäller, som torde ha framgått av det föregående, oavsett om avgiften är bestämd som s. k. sakerning, dvs. en ersättning med fast belopp för viss typ av åtgärd, eller som tidersättning eller ersättning enligt överenskommelse, dvs. ersättningar som mera direkt anknyter till nedlagda kostnader i det enskilda ärendet.

Kostnadsutvecklingen inom lantmäteriet, särskilt de kraftigt stegrade lönekostnaderna under de senaste åren har nödvändiggjort en fortgående uppjustering av taxorna. Genom en intensiv rationaliseringsverksamhet har dock avgiftsstegringarna kunnat begränsas och jag räknar med att fortsatta åtgärder i rationaliseringssyfte skall kunna verka på motsvarande sätt. Den nya organisation för lantmäteriverksamheten som 1970 och 1971 års riksdagar beslutat om och som skall träda i funktion den 1 januari 1972 torde härvidlag komma att skapa ett gott utgångsläge.

Emellertid har utvecklingen medfört att *avgifterna för lantmäteriförrättningar*, dvs. i huvudsak åtgärder för fastighetsbildning, äganderättsutredning eller gränsbestämning, kommit att i vissa fall framstå som mindre skäligen med hänsyn till den bätnad för fastigheten som förrättningen medför eller med hänsyn till andra omständigheter.

1970 års riksdag har uppmärksammat detta förhållande och därvid, i samband med behandlingen av förslaget till ny lantmäteriorganisation, uttalat att förutsättningarna att åstadkomma en i förhållande till nuvarande taxsystem skäligare fördelning av förrättningskostnaderna borde utredas varvid kunde beaktas t. ex. sådana faktorer som fastighetens bärkraft och belägenhet. Riksdagen har därvid förutsatt att nuvarande princip om i huvudsak full kostnadstäckning för verksamheten i dess helhet skall behållas. En sådan utredning har nu på Kungl. Maj:ts uppdrag utförts av lantmäteristyrelsen. Utredningen har remissbehandlats.

Utredningen och remissyttrandena visar att det är möjligt att inom ramen för nuvarande princip om full kostnadstäckning för verksamheten i dess helhet nå det syfte riksdagen uttalat sig för. Enligt min mening bör detta ske genom att förrättningsavgifterna bättre än f. n. anpassas till den nytta varje förrättning medför för vederbörande fastighet.

Det kan råda delade meningar om metoden att nå en sådan anpassning. Ett genomförande av lantmäteristyrelsens förslag skulle i viss utsträckning stå i överensstämmelse med en sådan princip. Enligt förslaget skulle objekt som kan betecknas som särskilt ekonomisk bärkraftiga – främst avstyckningar inom tätorter och detaljplaneområden samt avstyckningar för fritidsändamål – utöver självkostnaden belastas med en särskild s. k. förrättningsavgift om 100 kr., medan objekt med svag bärkraft skulle ges en häremot svarande subvention. Denna skulle inriktas på samma objekt och förrättningstyper som redan i nuvarande taxor är föremål för subvention, nämligen äganderättsutredningar, förrättningar för jordbruks- och skogsbruksändamål samt fastighetsreglerings- och legaliseringsåtgärder utanför tätorter och planområden. Vidare skulle subvention utgå för avstyckningar för bostadsändamål utanför tätorter och planområden.

Lantmäteristyrelsens förslag har emellertid mött vissa invändningar vid remissbehandlingen. Man har framhållit att det skulle medföra vissa svårigheter att på ett helt invändningsfritt sätt dels avgränsa de objekt som skulle belastas med förrättningsavgift resp. bli föremål för subvention, dels bestämma subventionsnivån för skilda objekt. En avgörande nackdel med det föreslagna systemet är enligt min mening att det innebär en olämplig kostnadsöverföring mellan olika sektorer så att t. ex. jord- och skogsbruksförrättningar subventioneras via taxesättningen med medel som influtit från förrättningar inom andra sektorer.

I nuvarande taxesystem görs det mest påfallande avsteget från en princip om anpassning av förrättningsavgifterna till den nytta som förrättningen medför för vederbörande fastighet genom att den avgift som tas ut för s. k. flerlottsförrättningar är väsentligt lägre än vad som tas ut för samma antal fristaende förrättningar. Som exempel härpå kan nämnas att avgiften vid avstyckning av en obebyggd ägolott utom plan f. n. uppgår till 1 025 kr., medan avgiften per ägolott vid sådan avstyckning i ett sammanhang av tio lotter uppgår till omkring 460 kr. Självfallet är det lämpligt att avgiften sätts i genomsnitt något lägre vid flerlottsförrättningar än vid enlottsförrättningar så att från förrättningssynpunkt rationella flerlottsförrättningar stimuleras. En så stor differentiering som den exemplifierade synes emellertid inte lämplig. Ett annat avsteg från en sådan princip som nu nämnts är att avgiften för vissa förrättningar inom planområde är lägre än för motsvarande förrättningar utom planområde.

Under remissbehandlingen har väckts tanken att en skäligare fördelning av förrättningskostnaderna skulle åstadkommas genom att nuvarande avgiftssättning vid flerlottsförrättningar justeras. Jag vill förorda en sådan lösning. Principen om anpassning av förrättningsavgiften efter nytta bör enligt min mening också leda till en utjämning av avgifterna mellan sådana förrättningar som sker inom plan och sådana

som sker utanför planlagda områden.

De avgifter som i dag tas ut i form av sakersättning för enkla avstyckningsfall varierar på sätt som jag beskrivit i det föregående mellan 900 och 1 300 kr. Dessa belopp torde i allmänhet vara relativt blygsamma i förhållande till kostnaderna för mark och byggnader och andra kostnader för fastighetens iordningställande för nyttjande. Beloppen torde mot bakgrund härav inte kunna anses stå i missförhållande till den nytta förrättningen medför. Den nuvarande taxekonstruktionen leder emellertid i mer komplicerade fastighetsbildningsfall till ofta väsentligt högre avgifter. Särskilda avgifter tas nämligen ut för ökad tidsåtgång till följd av t. ex. mer omfattande fältarbete eller för kompletterande utredningar och andra åtgärder i samband med förrättningen, t. ex. gränsbestämningar eller utredningar och åtgärder för sammanläggning. Kostnaderna för sådant tillkommande arbete eller sådana kompletterande åtgärder torde emellertid i allmänhet inte svara mot lika stor ökad nytta för vederbörande fastighet.

Genomförs i enlighet med vad jag nu har förordat en anpassning av taxeavgiften till vederbörande fastighets nytta, skapas ekonomiskt utrymme för att tillämpa nuvarande sakersättningar för enkla avstyckningsfall utan tilläggsavgifter på merparten av förrättningar av mer komplicerat slag. En väsentlig fördel med den förordade ordningen är att det blir möjligt att tillgodose det vid remissbehandlingen framkomna önskemålet att kunna i förväg överblicka vilka kostnader en begärd förrättning kommer att medföra, något som f. n. är möjligt bara i begränsad utsträckning. Någon övervältring av kostnader för förrättningar mellan olika sektorer behöver inte ske. Jag förordar att en sådan ordning införs.

Det torde av praktiska skäl inte vara möjligt att genast i full utsträckning genomföra den ordning som jag nu har förordat. Bl. a. måste erfarenheter vinnas av den nya fastighetsbildningslagstiftning som träder i kraft den 1 januari 1972 innan så kan ske. Den förordade reformen bör därför genomföras etappvis med början den 1 januari 1972.

I den mån en enhetlig avgift kan införas också för komplicerade eller eljest tidskrävande förrättningar bortfaller ett motiv för särskilda statliga subventioner i syfte att nedbringa sakägarnas kostnader för sådana förrättningar. Anledning torde vidare saknas att genom subventioner nedbringa taxeavgifterna i de fall bidrag till förrättningskostnaderna kan erhållas på annat sätt, t. ex. genom sådana statsbidrag som företagsbidrag till vissa jordbruks- och skogsbruksförrättningar. Skäl kan också anföras för att subventioner över huvud taget inte skall utgå. Emellertid torde även i fortsättningen finnas fall där en subvention kan vara motiverad av att det finns ett starkt allmänt intresse av att vissa typer av förrättningar kommer till stånd. Frågan härom bör prövas i samband med den årliga budgetbehandlingen.

Jag vill i detta sammanhang ta upp en särskild fråga som rör det kostnadsunderlag som ligger till grund för beräkningen av taxeavgiftens storlek. Enligt förarbetena till den nya fastighetsbildningslag (FBL) som

träder i kraft den 1 januari 1972 bör kostnaden för anlitande av gode män inte anses som förrättningskostnad (prop. 1969:128, s. B97). Det skulle emellertid stämma bättre överens med grunderna för den för lantmäteriverksamheten gällande självkostnadsprincipen att kostnaden för anlitande av gode män liksom hittills betalas av sakägarna. Jag förordar en sådan ordning.

F. n. gäller att kommun som har egen fastighetsbildningsorganisation får uppbära taxeesättningen för organisationens arbete mot att kommunen i stället svarar för de med verksamheten förenade kostnaderna. Med den av mig förordade taxekonstruktionen kan ett sådant system inte längre bestå. Skillnader som kan uppstå mellan kostnaderna för en ätgärds utförande och motsvarande taxeintäkt måste utjämnas, inte lokalt utan för landet i dess helhet. Den bästa utvägen att nå en sådan utjämning synes vara att lantmäteristyrelsen centralt får svara för uppbörd av alla förrättningsavgifter, med återbetalningsskyldighet till kommunerna av standardbelopp som svarar mot schablonmässigt beräknade kostnader. En sådan schablonmässig beräkning bör ske med hänsynstagande till bl. a. sådana faktorer som frekvensen av flerlotsförrättningar och förekomsten av detaljplaner, men göras oberoende av förhållanden som sammanhänger med olikheter i arbetsteknik o. d. Det ankommer på Kungl. Maj:t att utfärda närmare föreskrifter i dessa avseenden.

Liksom f. n. måste vid sidan av taxor för förrättningsorganisationen finnas en särskild taxa som skall tillämpas av förrättningsmän utanför fastighetsbildningsorganisationen. Denna bör byggas upp så att kostnaden för varje förrättning i princip täcks av avgiften för förrättningen.

Avgifter för uppdragsverksamhet bör liksom hittills baseras direkt på självkostnaderna för uppdragets genomförande i varje särskilt fall. Överföringar av kostnader mellan uppdragsverksamhet och förrättningsverksamhet eller mellan olika slag av uppdrag bör inte förekomma. Taxan för uppdragsverksamheten måste därför lämna utrymme för sådana variationer av avgiften som betingas av förhållandena i de enskilda fallen. Enligt min mening kan en sådan önskvärd differentiering i taxesättningen för uppdragsverksamheten bäst nås om lantmäteristyrelsen fastställer taxavgifterna för denna del av lantmäteriverksamheten. På motsvarande sätt bör kommunerna bestämma taxavgifterna för uppdragsverksamhet som utförs av kommunala lantmäteriorgan.

Statsbidragsfrågorna

Sakägare kan efter särskild ansökan i vissa fall erhålla statsbidrag till kostnader för lantmäteriförrättningar. Bidragsgivningen regleras i författningar som anknyter till de nu gällande lagarna om fastighetsbildning. När flertalet av dessa lagar den 1 januari 1972 ersätts av FBL krävs en anpassning av bidragsreglerna till denna. Lantmäteristyrelsen har gjort en översyn av dessa regler och lämnat förslag till en ny statsbidragsförfattning. Förslaget har remissbehandlats.

Bestämmelserna har till sitt sakliga innehåll i stor utsträckning ansetts kunna förbli oförändrade. Förslaget bygger på principen att bidragen skall göras oberoende av förrättningsåtgärd, fastighetstyp och liknande och utgå huvudsakligen med hänsyn till sökandens ekonomiska ställning. Bidragsmöjligheterna vidgas genom förslaget till att omfatta vissa åtgärder som f. n. inte är bidragsberättigade, bl. a. förrättningar enligt lagen (1966:700) om vissa gemensamhetsanläggningar (LGA). Bidragen skall liksom hittills utgå i huvudsak endast för landsbygdsförrättningar. Förslaget har i allmänhet tillstyrkts av remissinstanserna.

Ifrågavarande bidrag är i huvudsak motiverade av sociala skäl. Som lantmäteristyrelsen anfört kan de med fog ifrågasättas om de intressen som bär upp bidragsbestämmelserna skall tillgodoses på detta sätt. En avveckling av bidragen förutsätter emellertid ytterligare överväganden. Jag förordar därför att statsbidragen behålls ännu någon tid. En teknisk översyn bör ske av statsbidragsbestämmelserna i huvudsak enligt de riktlinjer som lantmäteristyrelsen framlagt. Jag kan dock inte förorda att statsbidragsgivningen skall utvidgas till att omfatta förrättningar enligt annan lagstiftning än FBL.

Hemställan

Med återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att godkänna de av mig förordade grunderna för taxesättningen och statsbidragsgivningen i lantmäteriverksamheten.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehållsförteckning

	Sid.
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag ur statsrådsprotokollet	2
Inledning	2
Nuvarande förhållanden	3
Inledning	3
Taxebestämmelserna	3
Statsbidragsbestämmelserna	5
Lantmäteriets anslag	7
Lantmäteristyrelsens utredningar och förslag	7
Taxefrågorna	7
Statsbidragsfrågorna	9
Remissyttrandena	10
Taxefrågorna	10
Statsbidragsfrågorna	12
Departementschefen	12
Taxefrågorna	12
Statsbidragsfrågorna	15
Hemställan	16

